

APLICATIU
GUIA DOCENT
PROVISIONAL

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

Guia docent

Titulacions de Grau i de Màster

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	Arqueologia Clàssica
Codi	100412
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el que s'imparteix	Primer curs. Semestre 2.
Horari	<i>(link a la pàgina web del centre o titulació)</i>
Lloc on s'imparteix	<i>Facultat o Escola (l'aula apareixerà als horaris)</i>
Llengües	Català

Professor/a de contacte

Nom professor/a Cèsar Carreras Monfort

Departament Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana

Universitat/Institució UAB

Despatx B7/159

Telèfon (*) 935813552

e-mail Cesar.Carreras@uab.cat;

Horari d'atenció

2. Equip docent

Nom professor/a

Departament

Universitat/Institució

Despatx

Telèfon (*)

e-mail

Horari de tutories

Nom professor/a

Departament

Universitat/Institució

Despatx

Telèfon (*)

e-mail

Horari de tutories

3.- Prerequisits

(prerequisits oficials i/o coneixements necessaris per a seguir correctament l'assignatura)

No hi ha cap

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

Els objectius del segon curs (amb 60 crèdits de formació bàsica obligatòria) són dotar a l'estudiant d'una formació bàsica en arqueologia, història i altres disciplines socials, i que es familiaritzi amb matèries històrico-arqueològiques que es desenvoluparan en cursos posteriors. L'assignatura té com a continguts l'exposició dels principis bàsics de la investigació històrico-arqueològica aplicada a l'àmbit del període clàssic, entès com el període històric que abasta el món grec antic i el món romà. Es plantejaran les aportacions de les metodologies instrumentals i de les tècniques analítiques als debats historiogràfics que la disciplina ha abordat. S'estudiaran els principals descobriments i els punts que han suscitat més controvèrsia de la investigació dels diferents períodes històrics. Els continguts inclouen les aportacions des dels diferents àmbits de procedència de la informació i les proves empíriques des de les quals s'elaboren les hipòtesis.

Aquesta matèria nuclear està concebuda com a continuació i ampliació de la matèria bàsica HISTÒRIA. Concretament, els objectius formatius de l'assignatura són:

- 1) Analitzar el camp de coneixement de l'arqueologia clàssica, des dels seus orígens fins el moment actual
- 2) Aportar a l'alumne una visió global de les matèries i camps que formen part del que avui dia anomenem Arqueologia clàssica
- 3) Reflexionar sobre la vinculació tradicional de l'arqueologia clàssica amb d'altres disciplines (història de l'art, arquitectura, arqueometria...)

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència CE3 Contextualitzar els processos històrics i avaluar críticament les fonts i els models teòrics amb especial consideració de l'arqueologia clàssica

Resultats d'aprenentatge

CE3.5 Interpretar les causes dels processos històrics

CE3.6 Analitzar críticament la relació entre les fonts historico-arqueològiques i la seva interpretació

Competència CE5 Interpretar les línies de desenvolupament disciplinaries recents i la vinculació de la teoria arqueològica amb les disciplines socials afins en el seu desenvolupament històric i en les tendències interdisciplinaries actuals.

Resultats d'aprenentatge

CE5.2 Discernir la relació entre teoria i pràctica historiogràfica.

Competència CE7 Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi en la resolució de problemes relatius al seu camp de estudi.

Resultats d'aprenentatge

CE.7.1 Plantejar i solucionar problemes històrics.

6.- Continguts de l'assignatura

BLOC 1. L'àmbit d'estudi de l'Arqueologia Clàssica des dels inicis fins el present

- 1.1. El concepte d'arqueologia clàssica: el món grecoromà
- 1.2. Marc geogràfic i temporal. Les fonts per a l'estudi del món clàssic: les restes materials i les fonts escrites
- 1.3. Perspectives actuals i el futur de l'Arqueologia Clàssica. L'exemple de L'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. La importància de les ciutats en època clàssica.

BLOC 2. La ciutat en el mon grecoromà

- 2.1 Les funcions de la polis grega i els elements bàsics de la seva estructura material – aparició de les ciutats
- 2.2 Les ciutats gregues a l'època arcaica.
- 2.3 Hipòdam de Milet i el desenvolupament de l'urbanisme funcional.
- 2.4 L'evolució de la ciutat en època hel·lenística. L'urbanisme monumental i l'expansió del model de ciutat hipodàmica.
- 2.5 L'aprovisionament d'aigua en la ciutat antiga
- 2.6 Gestió dels residus a la ciutat antiga
- 2.7 Poliorcètica
- 2.8 La ciutat romana: procés de formació, funcionalitat i elements bàsics.
- 2.9 La ciutat romana republicana
- 2.10 La ciutat romana en època imperial
- 2.11 L'espai religiós
- 2.12 Les ciutats dels morts: necròpolis

BLOC 3. L'ordenació de l'espai públic urbà i dels seus edificis .

- 3.1 L'*agora* i el *forum* com a espais per a la vida civil, administrativa i religiosa
- 3.2. Edificis civils en l'espai públic de la polis grega i la ciutat romana
- 3.3 Edificis i espais lúdics: el Teatre en el món grecoromà
  - L'hipòdrom grec *versus* Circ romà
  - L'especificitat de l'amfiteatre romà

BLOC 4. L'ordenació del territori en el món grecoromà

- 4.1. L'organització del territori en el món grec. El cas de les fundacions colonials a Occident i a la Mar Negra
- 4.2. L'organització del territori en el món romà. L'evolució dels models d'ordenació del territori.
- 4.3. La formació i ordenació d'una capital provincial, anàlisi d'alguns exemples a les províncies occidentals
- 4.4. La construcció de l'Imperi: tots els camins porten a Roma, vies i eixos de comunicació en el món antic, de l'Imperi d'Alexandre a l'Imperi Romà

7.- Metodologia docent i activitats formatives

(metodologia docent)

1. Formació dirigida dins de l'aula

S'oferiran exposicions teòriques per introduir i analitzar els aspectes més rellevants de l'arqueologia grega i romana. Aquests continguts es complementaran amb sessions de Power Point, imatges, quadres explicatius, documentals i webs interactius. També es plantejaran exercicis (lectures, comentaris, anàlisi d'exemples, etc.) i es proposaran alguns debats. Algunes sessions encabiran les presentacions orals dels casos preparats pels diferents grups, que s'acompanyaran de preguntes i valoracions amb la participació dels estudiants.

2. Visita arqueològica

El professorat de l'assignatura il·lustrarà en la visita de jaciments arqueològics clàssica de Catalunya els continguts exposats a l'aula i en ressaltarà les seves especificitats d'acord amb el context geogràfic i històricoarqueològic a què pertany.

3. Formació individual

Seguint les directrius exposades a l'aula, l'estudiant elaborarà els exercicis periòdics i prepararan un petit estudi de cas sobre un tema a escollir. Haurà de consultar bases de dades i catàlegs bibliogràfics. En formularà els resultats en un document que lliuraran acompanyada de mapes, imatges i bibliografia. A l'aula s'indicaran els criteris d'elaboració.

Evidentment, l'estudiant haurà d'aprofundir i ampliar la matèria impartida fent ús de la bibliografia bàsica o recomanada per aclarir i ampliar els continguts del programa. Els dubtes o consultes els podrà adreçar al professorat en l'horari d'atenció al despatx o bé a través de l'espai virtual.

4. Treball en grup

El treball en grup de dos persones serà la comparació de dues ciutats, que cadascun d'ells haurà preparat en el seu treball individual. Es tractaria de cercar els trets similars i diferents de cadascuna de les ciutats en funció del seu context temporal, cultural i geogràfic cercant algunes lleis bàsiques del desenvolupament de l'urbanisme (funcionalisme). Els membres de cada grup s'hauran de reunir per fer el pla de treball i distribuir les tasques. Els resultats s'hauran d'unificar i integrar en un document escrit que caldrà lliurar. També es prepararà una sessió Power Point d'uns 20 minuts, que es mostrarà en una presentació oral a l'aula. Aquest treball té com a finalitat potenciar la capacitat de la labor en equip, emprar una metodologia de recerca consensuada entre tots els membres i posar a prova les habilitats comunicatives en l'exposició oral.

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

<p>Activitats a l'aula:</p> <ul style="list-style-type: none"> - classe magistral - lectura d'articles especialitzats amb el subsegüent debat 	32h	<ul style="list-style-type: none"> - Utilitzar els principals mètodes o tècniques en la investigació arqueològica - Analitzar críticament la relació entre les fonts històrico-arqueològiques i la seva interpretació - Adquirir habilitats per al treball en equip - Adquirir habilitats per debatre a partir del coneixement especialitzat
<p>Pràctiques d'aula:</p> <ul style="list-style-type: none"> -mapes - comparació en grup sobre casos d'estudi proposats. 	15,5h	<ul style="list-style-type: none"> - Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi en la resolució de problemes relatius al seu camp d'estudi
<p>Pràctica de camp:</p> <p>Visita a un conjunt arqueològic: la ciutat clàssica</p>	5 h	<ul style="list-style-type: none"> - Adquirir coneixements sobre els conjunts arqueològics visitats i aprofundir sobre aspectes tractats en l'assignatura

Supervisades

Supervisió del treball de cas individual	5h	<ul style="list-style-type: none"> - Reflexionar sobre el treball propi i el de l'entorn científic immediat amb la intenció de millorar-lo i oferir una valoració crítica
Supervisió del treball en grup sobre pràctica de camp	10h	<ul style="list-style-type: none"> Reconèixer i posar en pràctica les següents habilitats per al treball en equip: compromís, hàbit de col·laboració, capacitat per incorporar-se a la resolució de problemes

Autònomes

Exercicis i treball de recerca bibliogràfica	20 h	<ul style="list-style-type: none"> - Posar en pràctica diferents estratègies de recerca bibliogràfica i aprofitar els recursos de la UAB (com les bases de dades). - Saber presentar una recerca ben estructurada (introducció, diverses seccions, conclusions) i tractar correctament els aspectes formals (com les citacions bibliogràfiques i les notes).
--	------	--

		- Desenvolupar esperit crític i capacitat de síntesi.
Estudi i lectura sobre la matèria impartida a classe	30h	Consolidar coneixements
Treball en grup comparat a partir del treball individual – Estudi monogràfic d'un element d'una ciutat o territori concret	25 h	Reconèixer i posar en pràctica les següents habilitats per al treball en equip: compromís, hàbit de col·laboració, capacitat per incorporar-se a la resolució de problemes

- Avaluació

(Indicar el tipus d'evidències d'aprenentatge que l'estudiant haurà de lliurar, el seu pes en la qualificació final, els criteris d'avaluació, la definició de "no presentat", el procediment de revisió de les proves, el tractament d'eventuals casos particulars, etc.)

Indicadors d'avaluació:

1. Prova teòrica (60%) – 2 exàmens (Cèsar Carreras i Esther Rodrigo)

Sistema d'avaluació:

S'avaluaran els conceptes impartits a classe a partir d'una pregunta tipus tema - d'anàlisi i síntesi i, opcionalment, també de reflexió crítica - a escollir entre dues opcions.

Es farà una tercera pregunta de definicions breus sobre els conceptes treballats a classe

Es farà una prova sobre la geografia i cronologia del món antic

2. Exercicis i treball de recerca bibliogràfica (30%): treball individual sobre un element d'una ciutat o territori

3. Comparacions de treballs en grups de 2-3 estudiants (10%): Power-Point

Condicions d'avaluació:

- Hi haurà una única convocatòria.

- La no realització d'un 10% o més de les activitats d'avaluació implicarà un *no presentat*.

- Si la nota d'una o més de les activitats d'avaluació és inferior al 4,5 sobre 10, no es farà mitja entre les diferents activitats i no s'aprovarà l'assignatura.

- L'entrega amb retard de les activitats d'avaluació sense haver-ho consensuat prèviament amb el professorat restarà un 10% de la nota per cada dia de retard.

ACTIVITATS D'AVUACIÓ	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
----------------------	-------	------------------------

Proves escrites	7,5	CE3 Contextualitzar els processos històrics i avaluar críticament les fonts i els models teòrics amb especial consideració de l'arqueologia clàssica CE3.6 Analitzar críticament la relació entre les fonts historico-arqueològiques i la seva interpretació

9- Bibliografia i enllaços web

Bibliografia general sobre Grècia i Roma.

- AULT, Bradley A.; NEVETT, Lisa C. (2005) *Ancient Greek Houses and Households. Chronological, Regional, and Social Diversity*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2005.
- BIANCHI BANDINELLI, Ranuccio; PARIBENI, Enrico (1976) *L'arte dell'antichità classica*. UTET Università, 1976.
- BIERS, B.R.: *The Archaeology of Greece. An Introduction*. London 1980.
- COPPA, M.: *Storia dell'urbanistica dalle origini all'ellenismo*. Turin, 1968.
- COPPA, M.: *Storia dell'urbanistica. L'età ellenistica*. Turin, 1981.
- FEVRIER, P.A.; FIXOT, M.; GOUDINEAU, Ch.; KRUTA, V.: *Histoire de la France urbaine, 1. La ville antique des origines au IXe. Siècle*. Paris, 1981.
- FRASER, P.M.: *Cities of Alexander the Great*. Oxford, 2003.
- FUSTEL DE COULANGES, N.D.: *La ciudad antigua*. Barcelona, 1984. (Edició de J. F. Yvars).
- GATES, C.: *Ancient cities*. New York, 2003.
- GRECO, E.; TORELLI, M.: *Storia dell'urbanistica. Il mondo greco*. Roma, 1983.
- GRECO, E.: *La città greca antica: istituzioni, società e forme urbane*. Roma, 1999.
- GROS, P.; TORELLI, M.: *Storia dell'urbanistica. Il mondo romano*. Bari, 1988. (Hi ha una edició revisada i posada al dia, Bari, 2007)
- GRECO, Emanuele; TORELLI, Mario: *Storia dell'urbanistica. Il mondo greco*. Roma - Bari 1983.
- HOLTZMANN, Bernard: *L'Acropole d'Athènes*. Antiqua, Picard, París, 2003.
- HURWIT, JEFFREY M.: *The Athenian Acropolis: History, Mythology, and Archaeology from the Neolithic Era to the Present*. Cambridge: Cambridge
- KOLB, F.: *La ciudad en la antigüedad*. Madrid, 1992.
- KORKA, E. et al. (eds.): *Foreign Archaeological Schools in Greece, 160 Years*, Hellenic Ministry of Culture. Atenes.
- LONIS, R.: *La cité dans le monde grec: structures, fonctionnement, contradictions*. Paris, 2000. (Hi ha també una edició en italià)
- LOPEZ PAZ, P.: *La ciudad romana ideal, 1 el territorio*. Santiago de Compostela, 1994.
- MacKENDRICK, Paul: *The Greek Stones Speak. The Story of Archaeology in Greek Lands*. W.E. Norton & Company, New York - London 1981 (2a ed.)
- MANSUELLI, G.A.: "La città romana nei primi secoli dell'impero. Tendenza dell'urbanistica". A *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, II, 12. 1, Berlín, 1982, pp. 145-178.
- MARTIN, R.: *L'urbanisme dans la Grèce antique*. Paris (2a. edició), 1974.
- OWENS, E.J.: *The city in the Greek and Roman world*. Londres, 1991.
- PELLETIER, A.: *L'urbanisme romain sous l'Empire*. Paris, 1982.

- SOMMELLA, P.: *Italia antica. L'urbanistica romana*. Roma, 1989.
- SNODGRASS, A.M.: *Arqueología de Grecia: presente y futuro de una disciplina*. Crítica Arqueología, Barcelona 1990.
- SPAWFORTH, Tony: *Los templos griegos*. Akal, Grandes Temas, Madrid, 2006.
- WHITLEY, James: *An Archaeology of Ancient Greece*. Cambridge University Press, London. 2001.
- WARD PERKINS, J.B.: *Cities of Ancient Greece and Italy: Planning in Classical Antiquity*. London, 1974.
- ZANKER, P.: *Pompeii. Società, immagini urbane e forme dell'abitare*. Torino, 1993.

Aprovisionament d'aigua

- ANGELAKIS, A.N. AND SPYRIDAKIS, S.V. (1996). *The status of water resources in Minoan times: A preliminary study*. In *Diachronic Climatic Impacts on Water Resources with Emphasis on Mediterranean Region*,
- BUFFET, B. AND EVRARD, R. (1950). *L'Eau Potable a Travers Les Ages*, Editions Soledi, Liege, Belgium.
- BURES, L. (1998) *Les structures hydrauliques a la ciutat antiga: l'exemple d'Empúries*. Monografies Empuritanes 10. Barcelona.
- CAMP, J.McK (1977) *The water supplí of Ancient Athens from 3000 to 86 BC*. Princeton (PhD Thesis)
- CROUCH, D.P. (1993) *Water Management in ancient Greek cities*. New York.
- EVANS, H.B. (1994). *Water Distribution in Ancient Rome: The Evidence of Frontius*, University of Michigan Press, Ann Arbor, USA.
- HAAN, N.; JANSEN, G. (eds.) (2001) *Cura Aquarum in Campania*. Leiden.
- HODGE, A.T. (1992). *Roman Aqueducts and Water Supply*, Gerald Duckworth & Co., Ltd., London, USA.
- JANSEN, G. (ed)(2000) *Cura Aquarum in Sicilia*. Leiden.
- JANSEN, G.C.M. (2001). "Water pipe systems in the houses of Pompeii". In *Water Use and Hydraulics in the Roman City*, Koloski-Ostrow, A.O. (Ed.), Archaeological Institute of America, Colloquia and Conference Papers, No. 3. Kendall/Hunt Publishing Company, Dubuque, USA.
- MALISSARD, A. (1996) *Los romanos y el agua*. Barcelona.

Evacuació de residuus

- BURÉS, L. (1998) *Les structures hydrauliques a la ciutat antiga: l'exemple d'Empúries*. Barcelona.
- CARRERAS, C. (1998) "Els abocadors en el món romà: el cas de Londinium i Barcino". *Pyrenae* 29, pp.147-160.
- CARVER, M.O.H. (1987) "The nature of the urban deposits". En J.Schofield i R.Leech (eds) *Urban archaeology in Britain*. CBA 61. London, pp.9-26.
- CORDIER, P. (2003) "Les mots pour le dire: le vocabulaire des rebuts et leurs représentations". En P.Ballet, P.Cordier y N.Duodoné-Glad (dir.) *Le ville et ses déchets dans le monde romain: rebuts et recyclages*. Actes du Colloque de Poitiers, 2002, Montagnac, pp.19-26.
- HOBSON, B. (2009) *Latrinae et foricae. Toilets in the Roman World*. London.
- HOFFMAN, M.A. (1974) "The social context of trash disposal in an Early Dynastic Egyptian town". *American Antiquity* 39, pp.35-50.
- JANSEN, G. (1991) "Water systems and sanitation in the houses of Herculaneum". *Mededelingen van het Nederlands Instituut te Rome*, 50, pp.145-166.
- JANSEN, G. (1999) "Systems for the disposal of waste and excreta in Roman cities. The situation in Pompeii, Herculaneum and Ostia". En X.Dupré y J.A.Remolà (eds.) *Sordes Urbis. La eliminación de residuos en la ciudad romana*. Roma, pp.37-49.
- MARTIN BUENO, M.; REKLAITYTE, I.; SAENZ, J.C.; URIBE, P. (2007) "Baños y letrinas en el mundo romano: el caso del Balneum de la Domus 1 del barrio de las termas de Bilbilis". *Zephyrus* 60, 221-239.
- RATHJE, W.L. (1974) "The garbage project: a new way of looking at the problems of archaeology". *Archaeology* 27.4, pp.236-241.

- RATHJE, W.L.; MURPHY, C. (1993) *Rubbish: the archaeology of garbage*. New York.
RATHJE, W.L.; MCCARTHY, M. (1977) "Recycling and variability in contemporary garbage". En S.South (ed) *Research strategies in historical archaeology*. London, pp.261-286.
RODRÍGUEZ ALMEIDA, E. (1984) *Il Monte Testaccio*. Rome.
SCOBIE, A. (1986) "Slums, sanitation and mortality in the Roman world". *Klio* 68, pp.399-435.

Poliòrcètica

- ADAM, J.P.(1982) *L'architecture militaire grecque*. Paris.
FORDE-JOHNSTON, P. (1977) *Hadrian's Wall*, London.
JOHNSON, A. (1983) *Roman Forts*, London, 1983.
LAWRENCE, A.W. (1979) *Greek aims in fortification*.
TSANGADAS, B.C.P. (1980) *The Fortifications and Defense of Constantinople*, New York.
WINTER, F. E. (1971) *Greek Fortifications*. Toronto

Arqueologia funerària

- FERDIÈRE, A. (ed.)(1993) *Monde des morts, monde des vivants en Gaule rurale*. Actes du Colloque Archea/Ager (Orleans)
GALLIOU, P. (1989) *Les tombes romaines d'Armorique. Essai de sociologie et d'économie de la mort*. DAF 17, Paris.
GARLAND, R. (1985) *The Greek Way of Death*. Ithaca: Cornell University Press.
HINARD, F. (ed.) (1995) *La mort au quotidien dan le monde romain*. Act. Collo. Paris.
KURTZ, D.C.; BOARDMAN, J. (1971) *Greek Burial Custom*, Ithaca
MORRIS, I. (1992) *Death ritual and social structures in classical antiquity*. London.
OAKLEY, J. (2005) *Picturing death in Classical Athens*.
PEARCE, J. (ed.)(1997) *Roman burial practice in context*. Oxford.
PHILPOTT, R.A. (1991) *Burial practice in Roman Britain*. BAR Brit.Ser. 219. Oxford.
PRIEUR, J. (1986) *La mort dans l'Antiquité romaine*. Ouest France.
REECE, R. (ed.)(1997) *Burial in the Roman world*. CBA Res.Rep. 22. London.
VAQUERIZO, D. (coord.)(1991) *Arqueología de la muerte. Metodología y perspectivas actuales*. Córdoba
VAQUERIZO, D. (coord.)(2001) *Funus cordobensium. Costumbres funerarias en la Córdoba romana*. Córdoba
VAQUERIZO, D. (2010) *Necrópolis urbanas en Baetica*. ICAC Documenta, Tarragona.

Temples i santuaris

- ALCOCK, S.; OSBORNE, R. (eds.)(1994) *Placing the Gods: Sanctuaries and Sacred Space in Ancient Greece*. Oxford.
ASHMOLE, B. (1972) *Architect and sculptor in Classical Greece*. London.
SCULLY, V. (1979) *The Earth, the Temple and the Gods. Greek Sacred Architecture*. London.
SPAWFORTH, T. (2006) *The complete Greek temples*. London.
WILSON JONES, M. (2000) *Principles of Roman architecture*. New Haven.
WRIGHT, G.R.H. (2000) *Ancient building technology. 1. Historical Background*. Boston.

10.- Programació de l'assignatura

ACTIVITATS D'APRENTATGE

DATA/ES	ACTIVITAT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE
Per determinar				